

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Antikvariska och Topografiska Arkivet (A.T.A.) Gävleborgs län, Ljusdals socken, kyrkan.

Byggnadsregistret RAÄ, kyrkoberskrivning.

Dellbeck, Johan. *Ljusdals kyrkogård. Kulturhistorisk inventering samt riktlinjer för bevarande*, Rapport – Länsmuseet Gävleborg 1998:25. Gävle 1998.

Einarson, Lars. ”Ljusdals kyrka. Fasadrenovering. Historisk beskrivning. 01.10.05” (Ej tryckt).

Färlin, Lennart. Arkitekt. (Muntliga uppgifter juli 2003).

Färlin, Lennart. *Ljusdals kyrka, Hälsingland. Dokumentation över invändiga underhålls- och ombyggnadsarbeten utförda år 1992*. Ljusdal 1994.

Jonzon, B. G. *Ljusdals kyrka – Minnesskrift med anledning af kyrkans restaurering år 1914*. Ljusdal 1914.

Lundell, Jan. *Ljusdals tätort. Kulturhistorisk utredning och byggnadsinventering*. Hudiksvall 1995.

Länsmuseet Gävleborg: ärendearkiv, Ljusdals socken, kyrkans byggnader.

Länsstyrelsen Gävleborg, ärendearkiv. Ljusdals kyrka.

Perstad, Emil. *S:t Olovs kyrka i Ljusdal. En kort orientering i tid och rum*. Ljusdals kyrkas förlag. Ljusdal 1965.

Sköld, Leif. Vaktmästare. (Muntliga uppgifter juni-juli 2003).

Telhammer, Ingrid. *Ljusdals kyrka, Hälsinglands kyrkor XXXV*. 1980.

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
ca 1100-1200-talet	Första kyrkobyggnaden (?) uppförs i sten med yttermått 16,5 x 12,6 meter.	Telhammer, I. 1980.
14-1500-talet	Kyrkobyggnaden förlängs mot öster och blir 28 meter lång. Tegelvalv över hela byggnaden.	Telhammer, I. 1980.
1500-talets början.	Kyrkans altarskåp tillverkas i Antwerpen. Nådstolen skulpteras sannolikt av Haken Gulleesson.	Telhammer, I. 1980.
1630	Mindre klocka gjuts. (Omgjuts före 1643 av Anders Hansson Höck.	Telhammer, I. 1980.
1600-talets mitt	Kyrkan och prästgården eldhärjas, men skadornas omfattning är ej känd.	Telhammer, I. 1980.
1650-51	Ny predikstol utförs av Ljusdalssnickaren Peder Olofsson.	Telhammer, I. 1980.
1656	Bogårdsmur med tre stigluckor uppförs runt kyrkogården av Peder Olofsson.	Lundell, J. 1995.
1657	Klockstapel byggs av Zackarias Bengtsson i Hofsberg, Ljusdal.	Telhammer, I. 1980.
1687	Storklockan gjuts av Michael Bader i Stockholm.	Telhammer, I. 1980.
1690-91	Ospecificerade snickeriarbeten utförs i kyrkan av Måns Jonsson, Hudiksvall.	Telhammer, I. 1980.
1706	Klockstapeln repareras och byggs om av Jonas Månsson, Hudiksvall.	Telhammer, I. 1980.
1707	Klockstapeln tjäras.	Telhammer, I. 1980.

Ljusdals kyrka, Gävleborgs län

1712	Ny bänkinredning med mittgång istället för två sidogångar. Korskranket tas bort och ersätts av en låg snidad bänkskärm och pyramider.	Telhammer, I. 1980.
1716	Kyrkan uppges nyligen ha " <i>undergått en vacker reparation</i> ".	Jonzon, B. G. 1914.
1730	Orgelpipor från kyrkans orgel används till spröjsar i sakristians fönster.	Telhammer, I. 1980.
1733	Nytt orgelverk beställs av mästern Johan Cahman. (Denna orgel fanns i den nya kyrkan placerad på en särskild läktare ovanpå västläktaren).	Perstad, E. 1965.
1736	Den mindre klockan gjuts om av Eric Näsman, Stockholm.	Telhammer, I. 1980.
1753	Klockstapeln och kyrkans yttertak eldhärjas och valven skadas. Klockmalmen hopsamlas och nya klockor gjuts 1754 av Gerhard Meijer, Stockholm.	Telhammer, I. 1980/ Jonzon, B. G. 1914.
1753-57	Kyrkan breddas och förlängs till nuvarande storlek under ledning av byggmästare Anders Romberg från Dalarna. Kyrkan får tre nya stjärnvalv av tegel och ett valmat spånklätt tak. Kyrkan rappas utan och innan och målas vit. Kyrkobyggnaden var helt färdig 1757.	Telhammer, I. 1980/ Perstad, E. 1965.
1756	Orgelläktare byggs i väster.	Perstad, E. 1965.
1757-58	Klockstapeln byggs av byggmästaren Per Jonsson i Rångstra, Ljusdal efter en ännu bevarad trämodell.	Telhammer, I. 1980.
1761	Cahmanorgeln säljs till Arbrå församling.	Telhammer, I. 1980.
1764-65	Ny orgel uppsätts av firman Gren & Strähle.	Telhammer, I. 1980.
1770-71 (1773)	Predikstolen, altarskåpets omfattningar och orgelfasaden tillverkas av skulptören Magnus Granlund, Stockholm.	Telhammer, I. 1980/ (Perstad E. 1965)
1777- 1778	Altarringen och Kristusgestalten ovanpå orgelfasaden tillverkas av Johan Persson i Nore, Ljusdal. (Troligen tillverkade Johan Persson även Kristusgestalten ovanpå altarskåpet). Predikstolen, orgelfasaden och annan inredning målas av målaren Paul Hallberg från Hudiksvall.	Telhammer, I. 1980/ Perstad E. 1965/ Jonzon, B. G. 1914.
1784	Sakristians dörr mot öster muras igen.	Telhammer, I. 1980.
1789	Storklockan omgjuts av Carl Jakob Linderberg i Sundsvall.	Telhammer, I. 1980.
1791	Kyrkogården utvidgas åt väster.	Jonzon, B. G. 1914.
1796	Läktare med separata trappor byggs på var sida om orgelläktaren, en på norra och en på södra väggen.	Perstad, E. 1965.
1805	Kyrktaket omläggs med nytt spån.	Jonzon, B. G. 1914.
1810-talet	De tre läktarna byggs samman till den nuvarande stora läktaren.	Perstad, E. 1965.
1834	Utvidgning av kyrkogården.	Jonzon, B. G. 1914.
1857-58.	Renovering av kyrkan under byggmästare Jakob Norin från Norrala. Förbättringsarbeten på golvsar och golv. Lagningar, förbättringar samt ommålning av interiören. Utvändig målning av taklist och fönsterbågar med oljefärg. Nya stentrappor.	Perstad, E. 1965/ Jonzon, B. G. 1914.
1864	Omfattande utvidgning av kyrkogården.	Jonzon, B. G. 1914.
1870	Det runda fönstret ovanför altaret förses med färgat glas.	Jonzon, B. G. 1914.
1878	Påbättring av färg på vissa figurer i altarskåpet.	Perstad, E. 1965.
1882	Kyrkans första värmekaminer, de Gurneiska ugnarna införskaffas. Håltagning i valv för rödragning.	Jonzon, B. G. 1914.
1884	Nya bekvämare trappor till läktaren byggs. Täta dubbeldörrar sätts in i entrén. Rökledningen till de Gurneiska ugnarna byggs om och röken leds ut genom de västra gavelfönstren.	Jonzon, B. G. 1914/ Telhammer, I. 1980.

Ljusdals kyrka, Gävleborgs län

1886	Mindre renovering av orgeln av Per Hedström.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv.
1896	Rökgångsdragningen anses oduglig och man återgår till den ursprungliga lösningen.	Jonzon, B. G. 1914.
1900	Renovering av orgeln av orgelbyggaren Isacsson, Bjuråker.	Jonzon, B. G. 1914.
1902-07	Kyrkogården utvidgas åt väster och söder genom stora utfyllnader.	Jonzon, B. G. 1914.
1914-15	Kyrkan restaureras under ledning av arkitekt Fredrik Falkenberg och byggmästare Anders Nisser från Söderhamn. Golvet i långhuset sänks ca 3 dm, ny bänkinredning (med de gamla bänkdörrarna som gavlar), nya sidoutgångar. Nya fönster med järngaller och smidda räcken vid entréerna. Ombyggnad av yttertrappor. Ny kopparplåt vid fönstren. Nya innanfönster. Vinkällaren under sakristian fylls igen. Upptagning av sakristians dörr mot öster och järnbeslagning av dörren mot kyrkorummet. Inklädning av läktartrappor. Altarringen flyttas fram. Vägg- och takmålningar utförs av målaren Yngve Lundström i s.k. al seccostil. Nya målade glasrutor sätts in i koret. Nya armaturer och elektrifiering av befintliga takarmaturer. Ny uppvärmningsteknik med tryckluftsånga som leds till kyrkan via rör i en betongtunnel. Värmekammaren placeras i en ny delvis underjordisk byggnad sydost om kyrkan. Rappning och lagning samt målning med kalkfärg på fasaderna. Sannolikt slätputs med pilastermarkeringar i hörn och omfattningar runt fönstren. Ingen klar sockellist, utom möjligen kring sakristian. Tjärstrykning av yttertak samt tre nya konstsmidda spiror på långhustaket samt en på sakristian.	Perstad, E/ 1965.Jonzon, B. G. 1914/ Einarson, L. 2001.
1925	Omdaning av kyrkogården. Ny bogårdsmur och stigportar ritade av arkitekt Fredrik Falkenberg. Kapellet, ritat av arkitekt Fredrik Falkenberg, uppförs med oktogonal plan och spåntak.	Dellbeck, J. 1998/ Leif Sköld.
1930-talet	Norra kyrkogården anläggs efter ritningar av stockholmsarkitekten Sven Markelius 1927.	Dellbeck, J. 1998.
1932	Ny orgel av Setterqvist & Son. Den gamla packas ned.	Telhammer, I. 1980.
1933	Omläggning av spåntak. Tidigare mönsterläggning längs nock och taksprång tas bort.	Einarson, L. 2001/ Färilin, L. 1994
1939	Tjärning av spåntak.	Einarson, L. 2001.
1947 (1949)	Kyrkan får elektrisk uppvärmning med bänkvärmare.	Perstad, E. 1965/ A.T.A.
1948	Tjärning av spåntak.	A.T.A.
1954	Toalett och skåp byggs i sakristian.	Einarson, L. 2001.
1957	Setterqvistorgeln omdisponeras från 32 till 33 stämmor.	Perstad, E. 1965.
1960	Ny högtalaranläggning.	Perstad, E. 1965.
1961	Ny dopfont ritad av Inga Waern Bugge.	Perstad, E. 1965.
1964-65	Invändig och utvändig renovering under ledning av Lannås arkitekt- och ingenjörbyrå. Grundförstärkning. Förstärkningar av valven för att stoppa de allvarliga sprickor som uppstått. En betonggördel läggs ovanpå murkrönet. Byte av dragstag. Restaurering av tak- och väggmålningar. Toaletter och brudkammare byggs i kyrkans västra del under läktaren. Norra läktartrappan tas bort. Toalett och skrudskåp byggs in i	Färilin, L. 1994/ Telhammer, I. 1980/ Perstad, E. 1965/ Einarson, L. 2001.

Ljusdals kyrka, Gävleborgs län

	mellanväggen mellan sakristian och kor. Kyrkans medeltida krucifix flyttas från den norra till den södra korväggen. Omförgyllningsarbeten. Fasaden avfärgas med kalkfärg. Omläggning av stentrappor. Ny fasadbelysning.	
1968	Gamla kyrkogården utvidgas västerut efter ritningar av arkitekt Sven Ivar Lind.	Dellbeck, J. 1998.
1970-talet.	Kapellets fasad behandlas med spritputs och stigportarna målas.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv.
1971	Kyrkans tak bestryks med kuprinol utbets svart.	Einarson, L. 2001.
1981	Byte av samtliga fönsterbågar, glasen överförs till de nya bågarna. Fönster vid entreportarna från 1914 behålls. Lagning med cementbruk runt fönsterkarmar. Fast monterade ljusbågar i kopparrör sätts i fönstren.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv/ Färilin, L. 1994/ Einarsson, L. 2001.
1982	Tjärstrykning av tak (troligen med iblandning av lösningsmedel, typ fotogen)	Einarson, L. 2001/ A.T.A.
1984	Förgyllning av takspiror.	Länsmuseet Gävleborg, klipparkiv.
1990	Utvändig renovering. Putslagning med KC-bruk (12 delar kalk och 1 del cement) och kalkmålning i sex strykningar med ren Gotlandskalk. Omtjarning av tak, två till tre strykningar. Även kapellets fasad och tak samt stigportarnas fasadytor behandlas på likartat sätt.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv/ Einarson, L. 2001.
1992	Invändig renovering under ledning av arkitekt Lennart Färilin, Ljusdal. Valvens sidobågar frigjordes från ytterväggarna och försågs med rörelsefog. Ilagning och retuschering av väggar och valv. Brudkammaren byggs om till personalrum. Ny utrymningstrappa från läktaren byggs i samband med ombyggnad av toaletterna. Utrymningsdörr mot långhuset. Borttagning av bakersta bänkraderna i långhuset samt den bakre bänken i korets södra del. Nya förvaringsskåp för antipendier i långhuset och skrud-, textil- och silverförvaring i sakristian. Byte av värmeanläggning, installation av centraldammsugare, byte av elledningar. Nya brandposter, ny ljudanläggning. Borttagning av heltäckningsmattor vid altare och i trappan till predikstolen. Konservatorsarbeten och omklädning av knäfall på altarring.	Färilin, L. 1994/ Färilin, L. 2003
1993	Ny kororgel. Triumfkrucifixet flyttas från södra till norra korväggen, där det även tidigare har varit placerat.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv.
1997	Tjärstrykning av tak.	Einarson, L. 2001.
1999	Lagning av kyrkogårdsmur.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv.
2000	Insatsväg byggs för räddningstjänsten längs den gamla kyrkogårdens östra gräns. Ny grind.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv.
2002	Kyrkan återfår skulpturen Nådstolen som sedan 1800-talet varit deponerad hos Hälsinglands museum, Hudiksvall. Skulpturen placeras på korets södra vägg.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv.